

Starši in učitelji – sodelavci

✍ Anton Meden, Janko Korošec

Četrtega septembra 2013 je Inštitut za etiko in vrednote pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti skupaj s predsednikom Republike Slovenije, organiziral posvetovanje z naslovom Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju. Posvetovanje je bilo namenjeno ravnateljem slovenskih osnovnih šol in vrtcev, nanj pa so bili, prvič v zgodovini šolstva samostojne Slovenije, povabljeni tudi predstavniki regionalnih združenj svetov staršev, ki so združeni v Zvezo aktivov svetov staršev Slovenije (ZASSS).

Avtorja tega prispevka (dva od dvanajstih na posvetu prisotnih predstavnikov ZASSS) že v tem podatku vidiva simbolni pomen, ki naju navdaja z zmernim optimizmom v pričakovanju prihodnjega razvoja dogodkov na področju vzgoje v šoli. Dodatno prispevajo k optimizmu tudi sporočila sodelujočih na posvetu. Ker jih je nekaj predstavljenih prav v tej številki Vzgoje, jih navajava le bežno, kot oporo za najin razmislek o razvoju sodelovanja med starši in učitelji pri vzgoji v šoli, ki bo po najinem pričakovanju eno pomembnejših dogajanj v slovenskem šolstvu v prihodnjih letih.

Vzgoja v šoli

Govorniki na posvetu (politiki, strokovnjaki, ki se ukvarjajo z etiko in psihologijo, gospodarstveniki, predstavniki ravnateljev osnovnih šol in vrtcev,

predstavniki staršev) so soglašali ne le o tem, da je vzgoja v etično in moralno oblikovane osebnosti nujno potrebna za normalno delovanje družbe, ampak tudi o tem, da ima pri tem zelo pomembno mesto tudi šola. To dejstvo, skupaj s pisanjem na to temo v medijih v zadnjem času, razumeva kot kakovosten korak naprej v primerjavi z razpravami pred slabima dvema desetletjema, ko so se kresala mnenja o tem, ali naj šola samo izobražuje ali naj tudi vzgaja. Tudi tedanji vpliv zagovornikov 'zgolj izobraževanja' je, poleg drugih vzrokov, botroval dejstvu, da je sistematično vzgojno delo takrat izginilo iz šolske zakonodaje. Vsebinska posveta je pokazala precej enotno mnenje, da je bila to napaka, ki jo bo treba čim prej popraviti, če hočemo kot družba napredovati.

“ *Preveliko težo je dobilo mnenje, da je ob koncu izobraževalne poti pomembno le, kako je posameznik izobražen, ne pa, kako je oblikovan kot osebnost oziroma kako je vzgojen.* ”

V nekoliko širšem kontekstu se namreč gospodarska kriza, v kateri se je znašla tudi Slovenija, kaže kot kriza etike in vrednot. Velik vpliv na razvoj te krize, kot mnogi drugi, pripisujeva tudi napačni – permisivni vzgoji. Leta se je začela napovedovati v sedemdesetih, odkrito vstopila v slovensko družbo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in, poleg drugih vplivov, botrovala tako rekoč sistemskemu izgonu vzgojne komponente iz izobraževalnega sistema. Preveliko težo je dobilo mnenje, da je ob koncu izobraževalne poti pomembno le, kako je posameznik izobražen, ne pa, kako je oblikovan kot osebnost oziroma kako je vzgojen.

Že današnja praksa zaposlovanja jasno pokaže, da to ne drži. Komponenta vzgojenosti pri zaposlovanju sploh ni zanemarljiva. Po matematično bi lahko zapisali, da je za mladega iskalca zaposlitve izobrazba potreben, ne pa tudi zadosten pogoj za njegovo konkurenčnost na trgu dela. Številni delodajalci se odločijo za zaposlitev novega sodelavca glede na njegovo delavnost, poštenje, pripravljenost na sodelovanje, odgovornost ... Tudi če pustiva ob strani vse druge vidike (ne) vzgojenosti posameznika (na primer njegova lastna in osebna sreča njegovih bližnjih), je že ta 'materialni' razlog dovolj tehten, da utemelji potrebo po sistematični in načrtni vzgoji v slovenski šoli.

Pred nadaljnjim razmišljanjem o možnostih za to navajava dve izmed več pomembnih ugotovitev z omenjenega posveta. Prva je ta, da je moralni razvoj človeka kompleksen proces, ki zahteva usklajeno delovanje okolja s pravimi sporočili ob pravem času. Zato je potrebno usklajeno delovanje vseh pomembnih odraslih, s katerimi mladostnik prihaja v stik in se ob njih vzgaja. Druga pomembna ugotovitev pa je, da obstaja univerzalen in ideološko nevtralen okvir vrednot našega kulturnega okolja (Evropsko ogrodje etike in vrednot – EOEV), ki ga lahko uporabimo pri vzgoji v šoli, ne da bi se pri tem bali, da bomo otroke indoktrinirali s čim, kar bi jih pozneje tako ali drugače obremenjevalo.

Starši in učitelji

Načrten sistemski pristop k vzgoji v šoli je, glede na zgoraj napisano, nujno potreben in ga je treba čim prej in čim bolj temeljito udejanjiti. Zelo pomemben (po najinem mnenju najpomembnejši) vidik, ki ga je pri tem treba

ustrezno rešiti, je odnos med domom in šolo, vzgojo doma in vzgojo v šoli, vzgojitelji doma (starši ali skrbniki) in vzgojitelji v šoli (učitelji in drugi strokovni delavci). Če se zatakne pri tem odnosu, se na posledicah lahko spotakne celoten vzgojni proces. Razvoj ustreznega vzgojnega sodelovanja med starši in učitelji je zato za uspeh vzgoje ključen.

“ *Moralni razvoj človeka je kompleksen proces, ki zahteva usklajeno delovanje okolja s pravimi sporočili ob pravem času. Zato je potrebno usklajeno delovanje vseh pomembnih odraslih, s katerimi mladostnik prihaja v stik in se ob njih vzgaja.* ”

Na podlagi izkušenj iz več kot petnajstletnega delovanja v različnih starševskih združenjih sva prepričana, da še vedno večina staršev pri vzgoji izhaja iz tradicionalnih vrednot (ki v veliki meri sovpadajo z EOEV). Ob okolju (ekonomija, mediji, industrija zabave), ki v posamezniku vidi predvsem ali le potrošnika, je šola za družino ostala ena redkih ustanov, od katere lahko pričakuje pomoč pri vzgoji. Večina staršev še vedno prepoznava vzgojno poslanstvo šole, jo spoštuje in se zaveda, da prav učitelji, poleg staršev, pustijo največji pečat v srcih otrok in so jim marsikdaj vzorniki za vse življenje. Po drugi strani sva prepričana tudi, da je med slovenskimi učitelji še vedno večina takih, ki svoj poklic razumejo kot poslanstvo in se zavedajo svoje vzgojne moči ter jo tudi uporabijo v prid učencev pri njihovi osebnostni rasti in pri tem upoštevajo in spoštujejo tudi vzgojni pristop staršev.

Žal pa se v obeh skupinah, tako med starši kot med učitelji, najdejo posamezniki, ki svoje vzgojne vloge ne opravljajo dobro. Taki primeri so deležni velike medijske pozornosti, kar velikokrat naredi vtis, da gre za bolj razširjene pojave, kot so v resnici. Omenjava le najpogosteje navedene, a do sedaj še ne ustrezno raziskane in (številčno in vsebinsko) ovrednotene intervencije odvetnikov pri vodstvih šol. Žal to povzroča, da se tudi v ‘tihu večini’ na obeh straneh zaleze nezau-

panje, ki otežuje sodelovanje, za katero sicer pri večini staršev in večini učiteljev ni pravih ovir.

Za učinkovito vzgojo v šoli bo torej treba najti način, da bosta ‘tihu večini’ na strani učiteljev in staršev našli načine za medsebojno komunikacijo in sodelovanje in se izognili pretiranemu vplivu ‘glasnih posameznikov’ na eni in drugi strani. V ZASSS smo se že lotili iskanja poti za izboljšanje odnosov med učitelji in starši in temu posvetili posvetovanje v obliki delavnic v Škofji Loki oktobra 2012 (<http://www.zasss.si/documents/Okroznica-2012-4.pdf>). Za podobne delavnice se že odločajo po posameznih aktivih svetov staršev in na posameznih šolah.

Vzgojni načrt

Čeprav so dobri odnosi med starši in učitelji pogoj za uspešno skupno vzgojo, skrb za te odnose ni dovolj. Potreben je tudi sistemski okvir, v katerem lahko šola v sodelovanju s starši razvije načrten vzgojni pristop. Trenutno je edini tak okvir *Vzgojni načrt šole* (VN), ki je bil uzakonjen leta 2007, in v veliki meri omogoča avtonomijo šole. S tem je bila šolam ponujena velika priložnost, da v sklopu svoje strokovne avtonomije v šolo vključijo več vzgojne komponente in obenem tudi priložnost za intenzivnejše vključevanje staršev v oblikovanje kulture šole. Seveda se po šestih letih zastavlja vprašanje, v kolikšni meri je bila ta priložnost izkoriščena, in ali je VN primeren okvir za razvoj učinkovite vzgoje v šoli?

Za pripravo VN v letih 2008 in 2009 osnovne šole niso imele veliko časa. Nekatere šole so dokument zapisale, da so zadostile zakonski obvezi. V večini šol so dokument pripravljali strokovni timi, v katerih je sodeloval tudi kateri od staršev. V glavnem so bili starši v večjem številu k razpravi povabljeni šele na sejah sveta staršev, ko jim je bil predstavljen že precej izoblikovan dokument. Kljub temu so posamezne šole kot veliko dodano vrednost prepoznale prav proces nastajanja VN v sodelovanju učiteljev, učencev in staršev.

Dejstvo je, da je po uvedbi VN in kmalu zatem menjavi vlade, zanimanje

za VN na strani pristojnega ministrstva precej upadlo in je bilo bolj ali manj šolam prepuščeno, kaj bodo z VN počele. Tako so lahko nekatere šole ‘zaspale’ (ob hitrem pregledu objavljenih VN na spletu lahko ugotovimo, da ima marsikateri vzgojni načrt v datumu sprejema še vedno letnico 2009), druge pa so avtonomijo obrnile sebi v prid in prepoznale trenutek za temeljito evalvacijo in prenovu vzgojnega načrta. Posamezne tovrstne izkušnje so zelo pozitivne – še posebej v primerih, ko je poudarek na procesu v vseh njegovih fazah: skupnem ocenjevanju, iskanju rešitev, dopolnjevanju, usklajevanju s strani vseh deležnikov (učiteljev, učencev, staršev). Tako na

koncu v dokumentu vsi prepoznajo svoj pečat in dokument ‘posvojijo’. Edino tako lahko zaživijo v njem zapisane vrednote, skupno delo pa ima zelo ugoden vpliv tudi na medsebojne odnose.

Dobra stran VN je tudi njegova prilagodljivost, zato se vanj lahko integrirajo različne oblike vzgojnih dejavnosti, ki jih šola izvaja v okviru različnih projektov, na primer *Zdrava šola*, *Zlati sonček*, *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* in podobni. Meniva, da je spričo odprtih možnosti VN v veliki meri še neizkoriščena priložnost in da bi bila najprej potrebna njegova evalvacija na nacionalni ravni, potem pa njegova poživitev s širjenjem primerov dobre prakse. Člani ZASSS se bomo v proces aktivno vključili in se veselimo sodelovanja z učitelji, še posebej, če se bodo ob tem odločili še za ustanovitev nacionalnega strokovnega združenja, ki ga na šolskem polju zelo pogrešamo. Nadejava se tudi, da bo revija *Vzgoja* o tem še pisala. ■